

Dve leti »cenzure in političnih pritiskov« na novinarje Radiotelevizije Slovenija

Stane Granda

Namesto uvoda

Ob nastopu moje funkcije predsednika programskega sveta RTV Slovenija je med nekaterimi nemalo završalo. Pri tem so mnogi izhajali iz političnega položaja mojega predhodnika in ga primerjali z mojim, ki ga nikoli ni bilo. Zaman je bilo moje prepričevanje, da sta funkciji zaradi določil novega zakona neprimerljivi. Predsednik Programskega sveta RTVS na podlagi novega zakona o RTVS v neki meri lahko vpliva na izbor glavnega direktorja RTVS, vse ostale funkcije pa gredo v bistvu mimo njega. Preje je bil predsednik vpleten praktično v vse kadrovske rešitve. Po novem temu ni tako. Tako sem na primer za g. Rajka Geriča kot urednika informativnega programa zvedel na Miklošičevi cesti od nekega znanca, gledalca, ki me je prosil za informacije o njem. Seveda jih nisem imel, saj ga niti nisem poznal. Zaradi tega mi lahko kdo očita, da sem neresen, da bi za to moral vedeti. Mogoče res, toda zakon o RTV mi kaj takega ne dovoljuje in sam se skušam držati zakonov. Bolj so me zabavali tisti, ki so mi očitali domišljavost, ker sem bil pripravljen sprejeti to funkcijo. Nek ugleden kolega, sicer član Kučanovega Foruma 21, odtlej ob vsakem srečanju pogleda vstran. Bolj tragična, vsaj zame, je bila reakcija nekega drugega uglednega kolega. V preteklosti, zlasti v začetku moje znanstvene poti, mi je naredil veliko dobrega, za kar mu bom vedno hvaležen. Kasneje sta se najini poti razšli, odnosi pa zlasti po slovenski osamosvojitvi zelo ohladili. V tednih mojega prevzema funkcije predsednika programskega sveta je prihajalo h koncu tudi delo na Linhartovem zborniku.¹ Uredništvo me je zaprosilo, naj v njem ob-

¹ Ivo Svetina et. al., (ur.), *Anton Tomaž Linhart: jubilejna monografija ob 250-letnici rojstva*. Slovenski gledališki muzej Ljubljana 2005, Muzeji radovljiške občine, Radovljica 2005.

javim članek o prvi uprizoritvi Linhartovega *Matička* v Novem mestu 1848. leta.² V članku sem dokazal, da ga niso igrali pravi Novomeščani, ampak državni uradniki v tem kraju, in iz tega izvedel določene zaključke. Članek sem leto ali dve poprej objavil v Hartmanovem zborniku v Mariboru. Uredništvu Linhartovega zbornika ga nisem ponudil, ampak sem bil zanj zaprošen. Dolgo časa sem se upiral in ga šele na pritiske najbližjih prijateljev ob nekih minimalnih spremembah oddal. Urednik Ivo Svetina mi je še nekaj tednov pred izidom zagotavljal, da bo članek izšel. Prišlo je do intervencije in drugič v življenju sem bil cenzuriran. Ne zaradi kvalitete članka, ampak mojega »janšizma«. Ob izidu knjige mi je radovljiški del uredništva poslal celo vabilo, naj svoj članek javno predstavim. O tem, da so me v Ljubljani izločili, namreč niso bili obveščeni. Osebnostno sem prepričan, da Svetina tega ni storil sam, ampak na pritisk mojega kolega. O tem, da sta oba velika borca za toleranco in svobodo mišljenja in političnih opredelitev, ne kaže izgubljati besed.

Nerazumljeno sporočilo

Moja izvolitev za predsednika Programskega sveta RTVS je bila kljub moji povsem nedvoumni pomladni politični opredelitvi, ki jo izenačujem z opredelitvijo za slovensko osamosvojitvev, nedvoumno sporočilo, da se vladajoča politična opcija umika z neposrednega nadzora nad enim najvplivnejših medijev. Prejšnji predsednik sveta je poprej po političnem vplivu in pomenu gotovo sodil vsaj med prvih petnajst slovenskih politikov ali bolje vplivnežev, mene ne morete vključiti niti med prvih 1500 v državi.

Specifičnih vodstvenih izkušenj mi seveda povsem ne manjka. Med drugim sem bil predsednik strokovne zveze slovenskih zgodovinarjev, desetletje sem bil pomočnik direktorja ZRC SAZU, ki je bila med največjimi raziskovalnimi organizacijami v Sloveniji, in še bi verjetno lahko našteval. Bolj me je presenetila direktorica neke zasebne lokalne televizijske postaje, ki me je povsem odkrito in neženirano vprašala, kako ji lahko pojasnim, da sem kot katoličan prevzel to pomembno družbeno funkcijo, saj je vendar znano, da katoličani za kaj takega niso primerni. Dodala je, kako lahko pojasnim takšno klerikalizacijo slovenske javne RTV. Bila je prelepa, da bi se trudil s pojasnjevanjem. Že iz same rabe besed je razvidno, da nekaterih temeljnih pojmov ne razume. Zanimi-

² Stane Granda, »Ozadje prve uprizoritve Linhartovega *Matička* 6. 1. 1848«, *Stud. Hist. Slov.*, 4/2–3 (2004), str. 333–344.

vo, da je bila kasneje ob primeru romske družine Strojan ena izmed vodilnih v boju za strpnost.

Bolj resen je bil očitek, da nimam izkušenj z mediji. Bil sem urednik ali član uredniškega odbora nekaterih znanstvenih publikacij. Prebral sem veliko večino slovenskih časopisov, ki so izšli do leta 1914, vključno s prvim slovenskim časopisom iz leta 1797. *Cillier Zeitung* iz leta 1848,³ ki so ga že nekaj desetletij, vsaj od druge svetovne vojne dalje, imeli za večno izgubljenega, sem odkril v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu in danes ga imamo v Sloveniji po moji zaslugi vsaj v dveh kopijah. Nenazadnje imam objavljeno tudi krajšo znanstveno razpravo o medijih v zgodovini.⁴ Najbolj enkrat pa je bil v odnosu do moje funkcije Mirovni inštitut iz Ljubljane, ki mu rad prisluhne rumeni tisk in del poslancev slovenskega državnega zbora. V zvezi z menoj in mojo funkcijo ni znal povedati drugega, kot da sem kolumnist verskega tednika *Družine*. Očitno je to v delu slovenske družbe nekaj tako slabega, da ne rečem družbeno nevrednega, da je to treba posebej poudariti. Seveda to, da sem kolumnist, ni laž. Z velikim veseljem pišem v verski tednik. Za pisanje me je izbrala ugledna znanstvenica in odlična katoličanka dr. Zmaga Kumer, gotovo v soglasju z uredništvom. Res je tudi, da mi ni nikoli, resnično nikoli, nihče niti namignil, kaj naj pišem, in nikoli do slej mi niso nobenega članka cenzurirali ali zavrgli. Mirovnega inštituta ne bi posebno omenjal, če ne bi bil to znanstveni inštitut, ki je kot tak zavezan določenim pravilom obnašanja v akademski oziroma znanstveni sferi. Lahko bi vsaj omenil mojo bibliografijo, ki mi določa mesto v strokovni ali znanstveni javnosti, lahko bi vsaj omenil na primer moje odkritje peticij za Združeno Slovenijo, ki je eno največjih odkritij v povojnem slovenskem zgodovinopisju. Očitno so čutili predvsem potrebo, da me blatijo v svojih krogih. Čudna znanstvenost! V zadevi družine Strojan se je Mirovni inštitut zelo angažiral. Nisem toliko pameten, da bi lahko dojel njihovo dojemanje strpnosti.

Glede Mirovnega inštituta, ki je v slovenskih medijih zelo navzoč, v tem ni nič narobe, sem bil zaradi nevednosti nekoliko malomaren in od samega začetka moje predsedniške »kariere« nisem bil pozoren na njegove akcije. Predvsem si v zvezi z njim nisem ustvarjal dokumentacije, ki bi omogočila nekoliko bolj analitično pisanje. Tisti, ki bo raziskoval

³ Marija Mojca Peternelj, *Cillier wochenblatt (Zeitung)*. Celjski nemški časopis iz leta 1848. Celje, 2006.

⁴ Stane Granda, »Recepcija prve svobode tiska pri Slovencih«, v: Slavko Splichal (ur.), *Vatovčev zbornik*, (Javnost, 8, suplement), Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2001, str. 11–16.

sedanje razmere v slovenskih medijih, mimo njega in njegove dejavnosti vsekakor ne bo mogel. Vseh njegovih sodelavcev gotovo ne gre tlačiti v isti koš. Z nekaterimi sodelavci sem imel že poprej vselej konkretne odnose, čeprav v naših pogledih ni bilo veliko ali skoraj nič skupnega. Bili smo znanstveno, strokovno in tudi človeško korektni drug do drugega. Pogosto sem imel vtis, da je inštitut o razmerah v RTVS izjemno podrobno, sicer enostransko informiran, in da ima v vrstah uslužbencev ne le tesne sodelavce, ampak tudi informatorje. Občasno sem celo občutil, da je ali vsaj hoče biti nekakšna paralelna oblast obstoječim strukturam. Problem ni v tem, da je zelo natančno spremljal delo novih organov, zato sem mu kvečjemu hvaležen, problem je način dela in odnos do ljudi. Zlasti do tistih, ki se z njim idejno, strokovno ali znanstveno ne strinjajo. Njihovo orodje ni polemika, ampak diskvalifikacija, vsaj v očeh njihovih pristašev. V tej publikaciji bi mu morali nameniti posebno analizo.

Tarča norčevanja, sovraštva in žalitev

Kot je znano, je bil novi zakon o RTVS potrjen na referendumu. Gotovo tisti, ki z njim niso uspeli, novemu vodstvu RTVS in tudi nekaterim članom programskega sveta niso bili naklonjeni. Kaj drugega tudi ne gre pričakovati. Bolj problematično pa je dejstvo, ali lahko tak politični poraz zlorabiš za klevetanje in osebne diskvalifikacije, kar so si privoščili nekateri poslanci državnega zbora. To je prišlo do izraza zlasti ob interpelaciji ministra in mojega kolega prof. dr. Vaska Simoničja. Ob strani puščam dejstvo, da je politična kultura nekaterih skrajno nizka, saj se v totalitarizmu ni mogla razviti. Pripravljen sem spoštovati prepričanje tistih, ki politiko dojemajo kot četrto dimenzijo laži, toda to, kar si privoščijo nekateri z akademskimi nazivi, pa presega vse meje. Njihova zloraba poslanske funkcije, ko osebno diskvalificirajo ljudi, ki se niti ne morejo braniti, je skrajno zavrženo dejanje. Nenazadnje je tudi v nasprotju s svečano zavezo, sprejeto ob promociji.

Kaj vse je pisal o meni rumeni tisk, vem le iz pripovedovanja drugih. Seveda so mi nekateri to funkcijo tudi nemalo zavidali in so me hoteli s tovrstnimi informacijami zelo zalagati. Bili so razočarani, ker so ugotovili, da mi pisanje in ogovarjanje obskurnih ljudi nič ne pomeni. Koliko takih ali drugačnih imenitnejšev se je znašlo med njimi! Človek ne more verjeti, koliko primitivizma in zlobe je med slovenskim »Überzehntausend«. Navidezna elita, v resnici nepredelan gnoj! Vsekakor lahko ta

pogled sklenem z ugotovitvijo, da mi je ta funkcija kot človeku preteklosti dala dober uvid v sedanost. Nekateri bi bili za moje neposredne izkušnje gotovo pripravljene plačati visoke vsote.

Prvi koraki

Člane programskega sveta so izbrali tisti, ki so bili to po zakonu dolžni. Ob začetku njegovega delovanja mi je z različnimi nasveti obilo pomagal dr. Hubert Požarnik. Posebej mi je bilo všeč, ker je o vsakem članu, ki ga je že poznal, govoril le lepe stvari, čeprav sta si bila idejno različna. Seveda pa je bilo kar nekaj takih, ki jih ne on ne jaz nisva poznala. Posebej me je navdušil g. Ivo Jakop, ki je televizijsko problematiko tehnološko najbolj obvladal, hkrati pa si je bil zelo na jasnem tako o kadrovskih razmerah v sami hiši in še bolj v tem, kaj naj bi naš programski svet delal in naredil. Žal je bil v svojih pogledih prepogosto preveč osamljen, predvsem pa mu niso prisluhnil tisti, ki bi mu prvi morali. Že zaradi starosti, predvsem pa izjemnega tehničnega znanja in njegovih mednarodnih tehničnih izkušenj, bi mu morali prisluhniti. Žal je bil na podlagi po zakonu predvidenega žreba izvoljen le za dve leti.

Že takoj na začetku delovanja programskega sveta je bilo jasno, da bodo največje težave v tem, kako ga bo sprejel kolektiv. Nobena skrivnost ni, da so se številni proti novemu zakonu o RTVS zelo angažirali in so po pripovedovanju nekaterih članov kolektiva celo po hiši nosili majice z natisnjenimi nasprotnimi gesli. Čeprav je bilo averzijo do novih organov pričakovati, pa je bilo razmere zelo zanimivo opazovati. Imel sem vtis, da so nas tehnične službe sprejele, del administracije in novinarjev pa je bil odklonilen. Pri teh je bilo opaziti dve struji. Nekateri so nam bili nenaklonjeni, ker so se bali sprememb in posledic, ki jih te prinesejo. Z več strani sem bil opozorjen, da zakon prinaša take spremembe, ki so primerljive le z onimi po odpravi nekdanjega enopartijskega sistema. Prav tako je številne preveval strah, kako bo novo vodstvo uresničevalo analizo neke tuje analize razmer, ki je pokazala, da je v hiši nekaj sto ljudi odveč. Govorilo se je o 400–600 preveč zaposlenih. Druga manjša, a zelo vplivna skupina pa so bili tisti, ki so nas odklanjali kot eksponente nove vlade oziroma vladne koalicije. Seveda jim te pravice ne more nihče odrekati, vendar je, ne glede na osebno prepričanje, treba spoštovati tako rezultate volitev kot referendumov. Televizija je javna, državna ustanova, kjer ljudje smejo in morajo imeti zasebno mnenje, vrednote, vendar mora biti njihova hierarhija jasna.

Televizija ni njihova zasebna. Članstva v programskem svetu večina članov ni sprejela po želji po oblasti nad RTV, tudi ne zato, ker zasebno nima drugega pametnejšega dela, ampak kot odraz svojega dojemanja načela o aktivni vlogi človeka in državljana v družbi.

Pričakovanja, pa tudi strahovi, velikega dela slovenske javnosti glede sprememb na RTV so bila velika, mogoče celo prevelika, predvsem pa neučakana. Medtem ko je moralo novo vodstvo, zlasti na TVS, krpiti programske luknje, na tem področju je delo v mesecih pred spremembami zelo zastalo, kar se je pokazalo v velikem številu ponavljanih oddaj, sta se programski in nadzorni svet »spopadla« z novim statutom. Novi generalni direktor, ki je zaradi obvez do nekdanje službe začel polno delati nekoliko kasneje, je raziskoval predvsem finančne razmere v hiši. Resnici na ljubo je treba povedati, da je bil nekdanji glavni direktor v tem pogledu zelo korekten. Nekateri, ki so pričakovali javni obračun z njim, so bili nekoliko razočarani. Ljudje na cesti, običajno povsem neznan, so me ustavljali in zahtevali spremembe, predvsem pa dvig kvalitete. Večina pripomb je bila vsebinsko utemeljenih, časovno pa prenapetih. Prav zato sem v nekem intervjuju naredil primerjavo med RTVS in velikim tankerjem, ki potrebuje ogromno prostora, poti in časa, da spremeni smer plovbe. Ne skeptiki, ampak številni dobronamerni so kmalu ugotovili, da bi programski svet potreboval vsaj dva mandata, da bi uresničil velika pričakovanja slovenske demokratične javnosti.

Poseben primer so bile razne drobne zahteve. Nekega župana iz Prekmurja je upravičeno zelo motilo pisanje besede »bog« pri podnaslavljanju. Načelno je imel prav, vendar stare navade ni mogoče spremeniti čez noč. Neprestano ugotavljam, da je lektorska služba zelo šibka in si nekateri novinarji jemljejo preveč svobode. Zlasti to opažam pri premalo domišljenem prevzemanju in slovenjenju angleških izrazov. Naša srednjeevropska tradicija v hiši ni spoštovana. Vsesplošna in nekritična, preveč lahkotna amerikanizacija je prisotna na vsakem koraku. S tem je tesno povezan tudi odnos do slovenske kulture, ki je pogosto nikakršen. Nekoliko so me zabavali tisti, ki so zahtevali, naj spremenim oblačilne navade nekaterih popularnih osebnosti, tako moških kot žensk. Motili so jih nezavezani copati, pričeske, dekolteji, popki in podobno. Ker razvedrilnih in zabavnih oddaj skoraj nikoli ne gledam, sem bil pogosto v zadregi, saj nisem vedel, na kaj se pripombe nanašajo, predvsem pa sem za tovrstne zadeve resnično povsem nekompetenten. Cenim spodobnost, toda vsiljevati se je ne da. Tudi nisem prepričan, da so moji tovrstni pogledi za vse sprejemljivi. Moda in popularnost nista moj vsakdanji svet.

Neposredno delo se začenja

Kot je bilo omenjeno že v uvodu, sta me tako izvolitev v Programski svet RTVS kot ponudba predsedniške funkcije presenetili. Za nekatere sem gotovo precenjeval svoje sposobnosti. Mnogi so me želeli primerjati z nekdanjim predsednikom, med nama ni bilo nikakršne predaje poslov, niti se nisva nikoli pogovarjala, vendar so razmere, kot sem že omenil, neprimerljive. Kljub vsemu sem si v organizacijskem in vsebinskem pogledu zastavil določene cilje. Vsebinsko delovanje se mora ujemati z demokratično sprejetimi programskimi standardi. Vsak sporni primer naj bi najprej analizirala ustrezna stalna programska komisija, sestavljena iz nekaterih članov sveta, ki bi si tudi po potrebi ogledala ali poslušala sporno oddajo. Da bi tako delo opravljal programski svet v plenumu, se mi je zdelo neracionalno in velika izguba časa. Predvsem bi to pripeljalo do neskončno dolgih sej, katerih glavni cilj je običajno, da se ljudje med seboj sprejo, vse pa ostane pri starem. Revolucionarni način delovanja odklanjam. Treba je delovati premišljeno, poglobljeno, predvsem pa v skladu s predpisi in zakoni. Nenazadnje je bil eden temeljnih ciljev družbenih sprememb v Sloveniji tudi delovanje pravne države. Ne zanikam, da se vsi niso strinjali z menoj. Seje programskega sveta naj bi bile v vsebinskem delu dobro pripravljene, vendar ne prepogoste. V tem pogledu sem se veliko naučil od nekdanjega podpredsednika SAZU akad. prof. dr. Roberta Blinca. Njegove seje neke skupne komisije SAZU in ZRC SAZU niso nikoli trajale niti ure, pa smo obračali milijarde. Treba je spoštovati delovne obveznosti članov Programskega sveta RTVS, nekateri so morali za seje jemati celo dopust. Ob vsesplošnem varčevanju se mi je zdelo nekorektno trošiti denar za slabe seje. Stroški za eno znašajo okoli 8000 evrov.

V vsebinskem pogledu sem si kot predsednik programskega sveta zastavil naslednje cilje:

- Zboljšanje informativnega programa v smislu objektivnosti, resničnosti in spoštovanja temeljnih pravic človeka in državljana.

- Izboljšanje vseslovenske naravnosti programov. Preveč je v ospredju Ljubljana, premalo so v njih navzoče nekatere regije, predvsem pa slovensko zamejstvo. Povsem napačni so tudi vsebinski poudarki. Tako se na primer v poročanju o Slovencih na avstrijskem Koroškem venomer srečujemo le s Haiderjem, o njihovi ostali dejavnosti, ki je za nas veliko bolj pomembna, skoraj ni vesti. Problem je tudi vidnost in slišnost oddaj.

- Povečati delež kulture, zlasti slovenske. Pri tem naj bi ustrezen delež dobila tudi amaterska. V vsakih poročilih, v vsakem dnevniku

naj bo ustrezno zastopana. Zlasti je treba izboljšati obveščanje o novih pomembnih knjižnih izdajah.

– Znanost je vsekakor premalo prisotna. Dokumentarni znanstveni in strokovni filmi so le en vidik tega vprašanja. Slovenskih znanstvenikov, njihovega dela in uspehov slovenska javnost, zlasti televizijska, skoraj ne pozna.

– Prispevati k izboljšanju odnosa slovenskih državljanov do lastne države. Dejstvo, da je nismo vajeni, je čutiti na vsakem koraku. Do nje se pogosto obnašamo kot do nekdanje Avstro-Ogrske, stare ali nove Jugoslavije. Kvalitetne razlike med njimi mnogi nočejo ali ne zmorejo videti. Gotovo bi bil najslabši nekritičen odnos do nje, toda sovraštvo in zlonamernost, ki ju nekateri ne morejo prikrivati, gotovo ne sodi na javno RTVS.

Glede zabavnih in športnih oddaj, kot tudi izbora filmov, si nisem izdelal lastnih stališč. V vseh treh primerih je odločilnega pomena denar. Ker so finančna vprašanja delovno področje nadzornega sveta, predvsem pa se na omenjene problematike premalo razumem, za zabavne oddaje in filme nimam časa, sem v tem pogledu iniciativo z velikim veseljem prepustil bolj kvalificiranim članom programskega sveta. Isto velja za verske vsebine. Tudi o verskem programu si nisem izdelal lastnih stališč. Mnoge stvari, ki jih nekateri v njegovem okviru ponujajo gledalcem, ne sodijo vanje in so za verne žaljive. Prenos maš niti ne sodi v verski program, čeprav morajo pri tem sodelovati strokovnjaki iz njegovega uredništva. Mnogi ne vedo, da so te namenjene predvsem tistim, ki v cerkev ne zmorejo več, torej invalidom in bolnim, ne morejo pa nadomestiti obreda v cerkvi. Izganjanje maš iz programskih shem je v prvi vrsti preziranje človeških potreb bolnih in invalidov ter ostarelih. Je ideološki projekt, ki nima nikakršne zveze z ločitvijo cerkve od države.

Čeprav smo bili tako novo vodstvo RTVS kot programski in nadzorni svet zaradi nove zakonodaje, pa tudi pomanjkanja nekaterih izkušenj, včasih v nemajhnih zadregah, je delo polagoma steklo in vse je kazalo, da večjih zapletov ne bo. Tudi napovedi, ki so mi pogosto prišle na uho, da nasprotniki novega zakona ne mirujejo, da pričakujejo, da se bomo do konca leta zlomili in razšli, so se mi zdele pretirane. Moj optimizem se je kmalu, žal ne prvič, izkazal za prenaivnega. Počilo je tam, kjer sem najmanj pričakoval, vendar o tem kasneje.

Prve težave pri delu so se prikazale v nadzornem svetu. Ta se je srečeval z iskanjem rešitve kvadrature kroga. Novo vodstvo RTV naj bi po pričakovanjih hitro ustavilo zmanjšanje gledanosti, dvignilo kvaliteto

vseh programov, ustreglo nekaterim upravičenim, vendar težko takoj uresničljivim željam. V nadzornem svetu sta bila kar dva nekdanja generalna direktorja RTV, ki sta bila v nekaterih pogledih v prednosti zaradi osebnih izkušenj, vendar v drugačnih razmerah. Treba je tudi priznati, da novo vodstvo javne RTVS, katerih odgovornost je novi zakon neprimerljivo povečal, te ni bilo pripravljeno nositi brez določene avtonomije pri delovanju in odločanju. Poleg vsebinskih problemov pa je finančno vprašanje zapletalo še vprašanje nujnih tehnoloških sprememb v smislu evropsko zaukazane digitalizacije. Kaj povsem konkretno to pomeni, je programski svet nekajkrat poučil g. Ivo Jakop, nadzorni pa predstavniki tehničnih služb. Ta je razpolagal tudi z nemajhnimi finančnimi sredstvi od prodaje satelitskih pravic, ki so bile namenjene izključno novi tehnologiji. Seveda pa tudi ta ne bo imela pravega smisla, če ne bo, zlasti TV, imela dovolj gledalcev. Začele so nastajati sprva drobne napetosti, ki pa so stopnjevale in se končale z odstopom predsednika nadzornega sveta. Čeprav podrobnosti ne poznam, sem prepričan, da je šlo za splet številnih okoliščin, nenazadnje tudi karakternih in generacijskih razlik. Konceptualnih razhajanj, vsaj večjih, zaradi velikih stroškov je mogoče izjema zabavno-razvedrilni program, nisem zaznal. Sam sem se znašel v strahotni zadregi, saj sem bil izvoljen v programski svet kot »njegov« človek, hkrati pa ne v njegovem ne eventualnem lastnem odstopu nisem videl rešitve, saj bi s tem le ustregli tistim, ki so to pričakovali. Presenetilo me je, da tako imenovana »javnost« odstopa predsednika nadzornega sveta RTVS ni izrabila. To me je le potrdilo v prepričanju, da je o vsem celo bolje obveščena kot jaz, saj zanjo v njem ni bilo pravega »streliva«.

Prva mina

Potem pa je nenadno počilo. Vzrok je bila oddaja *Piramida*, v kateri je nastopil državnozborski poslanec in predsednik Slovenske nacionalne stranke Zmago Jelinčič. V njej je skladno z lastnimi siceršnjimi stališči govoril o Romih oziroma ciganih. Neposredni vzrok je bila družina Strojan. Sam seveda oddaje nisem gledal, ker za tovrstni žanr nimam ne smisla ne časa. Dodatno in skoraj povsem me je v tistem času zaposlila tudi materina bolezen, ki je izbruhnila na predvečer njenega rojstnega dne 12. oktobra. Zdravila proti bolečinam so ji tako poškodovala prebavila, da kljub dvojni operaciji in izrednim naporom novomeških zdravnikov ni bilo pomoči. Nekaj tednov je bila v komi in vsak dan

sem pričakoval najbolj žalostno sporočilo, ki lahko doleti sina.

Neposredno po oddaji je v medijih izbruhnilo veliko nezadovoljstvo s TVS. Z lune je bilo mogoče videti, da je politično usmerjano. Seveda sem hitro dobil zahtevo, da skličem izredno sejo programskega sveta, ki naj ukrepa v skladu s programskimi standardi. Priznam, da me je presenetilo, da ima toliko intelektualcev čas in voljo, da gleda tovrstne oddaje. Številni so jo tudi podprli in ostro nastopili proti tistim, ki so zahtevali kaznovanje vodstva TVS zaradi Jelinčičevih besed. No, o okusih se normalni ljudje ne prerekajo. V skladu z načeli dela programskega sveta sem predlagateljem odgovoril, da je predhodno potrebno sklicati ustrezno komisijo, ki naj primer obravnava, predlaga stališča in ocene, o katerih bo svet razpravljal in odločal. Gospo, ki jo nedvomno vso akcijo vodila, sem obvestil, da sem v izjemni osebni stiski in jo prosil za razumevanje. Seveda tega ni bila dolžna pokazati, saj osebnih zadev ne gre mešati z javnimi. Ker je bila izjemno kultivirana gospa, odlična novinarka in tudi sicer ugledna v kulturnih krogih, me je njena zavrnitev moje prošnje zelo neprijetno presenetila. Dojel sem, da so v ozadju veliko resnejše stvari. Spomnil sem se, zakaj so bile v zgodovini različne revolucionarke, pa naj gre za znamenito tovarišico iz Kijeva iz stalinskih oziroma Hruščovovih časov, pa do znamenite celjske rdeče Tatjane, svojevrsten meč »revolucije«. V spomin mi je, tudi fizično, priklicala tudi znamenito soprogo Mao Ze Donga in njeno vlogo v kitajski kulturni revoluciji. Zavedal sem se, da nimam pravice vrednostno presojati reakcij skupine, ki jo je zastopala. Na pomoč mi je prišla srečna okoliščina, da so zahtevali ukrepanje na podlagi določil programskih standardov, ki smo jih sprejeli v zgodnjem popoldnevu dneva, ko je bila na programu sporna oddaja. Ne poznam primera, razen v vojnih razmerah, da bi nek dokument postal osnova ravnanja in presoje še istega dne, ko je bil sprejet. Nenazadnje nismo imeli še niti njegovega čistopisa. Nihče si ga ni prilastil in razglasil: »Moja komanda je izvršna!« Načrtovana akcija rušenja vodstva TVS ni uspela in sledil je odstop nekaj članov programskega sveta RTVS. Tudi ti so s svojim ravnanjem nedvomno dokazali vodeno in usklajeno akcijo. Presenetilo me je, da član programskega sveta, ki ga je vanj poslala Združena lista, tej »bratovščini« ni sledil. Še danes sem mu hvaležen. Enoglasnega petja ne ljubim. Naj mi verjame, kdor mi hoče. Ponosen sem bil, da sta člana sveta tudi dr. Spomenka Hribar in dr. Vlado Miheljak. Čeprav sta bila nad mojim predsedovanjem verjetno razočarana, moram priznati, da sem ju, kljub neprikritim razlikam med nami, iskreno spoštoval. Upal sem, da bom imel priliko, da se z njima поблиže seznanim. Ni mi uspelo.

Žal mi je bilo, ker sta se iz njega izločila. O dami, ki je akcijo vodila, pa samo to. Nekaj tako nečloveškega v svojem življenju še nisem srečal. V življenju sem prejel številne udarce. Zlasti s strani t. i. desnice. Njen je bil prvi levičarski.⁵ Prav po njenem ravnanju sem dodatno prepričan, da je ponovitev povojnih pobojev, Kočevski Rog, Teharje in na stotine drugih morišč, ki jih odkrivata kolega dr. Mitja Ferenc in Jože Dežman, še vedno, in še kako, možna. Človek kot osebnost za take ljudi ni nič. Revolucija, ideologija in njeni brezobzirni cilji vse.

Glede Romov pa naslednje. Romska problematika mi je veliko bližja kot mnogim, ki so v zvezi z njo prelili hektolitre tiskarskega črnila. Z Romi sem rasel, saj so bili dnevni obiskovalci naše domače hiše. Bili so različni, kot vsi ljudje. Do tistih, ki so se obnašali normalno, je bila moja mama vselej velikodušna. Nikoli jim ni odrekla pomoči in nikoli je niso zlorabili. Za tiste, ki so ravnali drugače, ni imela posluha. Spominjam se, kako me je naučila pesmi *Ciganski Ptrok*, ki enkratno odraža slovenski odnos do teh nesrečnih ljudi. Ni res, da so Slovenci do njih nestrpni. Slovenska »javnost« je bila krivična do Suhokranjcev in njihove domnevne nestrpnosti. To je navaden politični konstrukt, ki nima podlage v preteklosti. Nenazadnje se velja vprašati, kdo in zakaj je Rome po drugi svetovni vojni načrtno ter nasilno naseljeval na Kočevskem! Da o pobojih ciganov med drugo svetovno vojno niti ne govorimo. Načrt ni uspel. Naj povem, da sem v gimnazijskih letih, kot številni drugi novomeški gimnazijci in gimnazijske, da o učiteljiščnikih niti ne govorim, tudi sam prijateljeval s sošolko Faniko z učiteljišča. Nikogar ni motilo njeno romsko poreklo.

Namesto epiloga: od razburjanja okoli družine Strojan je imel največ koristi g. Zmago Jelinčič, kar so pokazale tudi predsedniške volitve. Njena največja žrtev so bili Romi, saj se je ljudsko mnenje precej obrnilo proti njim. Zakaj in komu je bila ta dejavnost potrebna, bo pokazal čas. Dobro obveščeni novinarji so me prepričevali, da je bil v njenem ozadju g. evropski poslanec Jelko Kacin. Resničnost tega večkratnega obvestila ne morem preveriti in ga navajam zgolj zato, da bi prihodnji raziskovalci slovenskih razmer v 21. stoletju iskali resnico tudi v tej smeri.

⁵ Gre seveda za slovensko levico, ki je eksponent kapitala.

Zgodila se je peticija

Jeseni 2007 so novinarji v Sloveniji podpisovali peticijo zoper cenzuro in politične pritiske na novinarje v Sloveniji. Podpisalo jo je 570 novinarjev. Nekdo se je v svoji revolucionarni ihti podpisal celo dvakrat. Zato je bolj znana številka 571. Da so med njimi tudi uredniki otroških časopisov, ne govori o resnosti peticije. Še manj je najdemo v dejstvu, da so med njimi »šefi«, dokazani tlačitelji novinarske svobode in celo solastniki medijev! Rad bi se vrnil na svet čez 200 let in prebiral, kako bodo gornja dejstva presojali slovenski politični zgodovinarji. Take shizofrenije v slovenskem žurnalizmu pred letom 1941 ne poznam. Nedvomno jo bolj kot odsev sindikalne solidarnosti lahko označimo za zapozneli refleks totalitarne formalne in še bolj neformalne vzgoje.

Med podpisniki peticije naj bi jih bilo okoli dobra polovica iz RTVS. Vsa akcija je bila izrazito politična in je bila naperjena predvsem proti sedanji vladi. Ne dvomim, da je kdo imel občutke o cenzuri in političnih pritiskih. Moral pa bi jih navesti vsaj za primer. To, kar si dovolijo nekateri novinarji, na primer njihov predsednik Grega Repovž, ki je podpisan kot 88., si ob mojem predsednikovanju programskemu svetu, ki ga je zmotilo, ni mogel kaj, da se ni z lažmi spravil še na mojo ženo, ki ima o mojem delu povsem svoje mnenje in ima tudi svoj priimek in dela lastno kariero. Z mojo funkcijo nima nobene zveze. Popravkov, kljub zahtevi, ni hotel objaviti. Huje kot stalizem. Zanj je bilo značilno, da te je obtožil in si moral sam dokazovati lastno nedolžnost. Razni Repovži ti še te možnosti ne dajo. Dejstvo, da so med podpisniki celo novinarji otroških časopisov, jasno kaže, da je bila z mnogih strani akcija razumljena izrazito stanovsko.

Iz sosednje Italije že dolgo poznam vrednost in moč novinarskega ceha. Toda tam sem spoznal tudi visoka načela profesionalnosti med njimi. Spominjam se, kako sem se na nekaterih simpozijih, ki jih prireja Slovenska teološka akademija v Rimu, srečal s Stojanom Spetičem kot novinarjem, ki pa je sicer bistveno bolj znan kot visok in vpliven partijski funkcionar. Zdelo se mu je povsem normalno, da kot dopisnik za tržaške Slovence poroča o naših simpozijih. Gospa Mojca Drčar Murko kot dolgoletna rimska dopisnica naj ne bi prestopila praga te ugledne slovenske hiše v Rimu. Ne spominjam se, da bi poročala o naših simpozijih. Tudi o njenih naslednikih iz njene in drugih medijskih hiš, tudi RTVS, ne morem spraviti na dan veliko hvalevrednega. Ignoranca, nestrpnost, lenoba??? Ne vem! Profesionalno to gotovo ni!

Četrta veja oblasti? Kdo jo je volil, kdo pooblastil, da se kot taka predstavlja in obnaša? Gre za nekakšno samooklicanost, kot jo srečujemo pri nekaterih zdravnikih, učiteljih in podobno. Ne razumem zdravnika, ki ga prosim za zdravniško pomoč za vnete oči, ta pa mi pridiga, naj shujšam.

Ne razumem! Pred kratkim je kolega prof. dr. Lukšič poslal študente v cerkve, da so poslušali duhovnike na dan volitev. Ker ga poznam iz najnežnejših otroških let, njegova mama in njeni številni člani družine so bili naši novomeški sosedje, vem, da tega ni naredil iz hudobije, ampak najboljše tradicije hiše, ki mu daje kruh. Ko so ga zaradi tega številni napadli, so mu številni novinarji priskočili na pomoč v imenu obrambe svobode znanosti.

Za zadnjo proslavo ob dnevu reformacije je scenarij napisal poleg dr. Igorja Grdine gotovo največji strokovnjak za to področje, kolega dr. Kozma Ahačič. Že takoj po proslavi so planili k meni nekateri prijatelji in znanci iz nasprotnih ideoloških krogov in se zgražali. Takoj sem uvidel, da nesrečniki ne razumejo niti tega, da se Trubar ni boril proti veri, ampak za več in čistejšo vero. Večjega priklona slovenskemu protestantizmu, kot mu ga je v scenariju namenil cenjeni kolega dr. Ahačič, skoraj ni mogoče storiti. Povsem se je videlo, da je protestantizem zadnja stvar na svetu, ki njegove kritike zanima. Požvižgajo se na pomen dela slovenskih protestantov. Njim je praznik reformacije predvsem prilika za blatenje katoliške cerkve. Pretreslo me je, da se je k temu priključil še slovenski luteranski veljak. Spomnil sem se na razgovor s pastormem Mislejem, svetniškim človekom, tudi povojnim zapornikom, ki mi je nekoč skoraj v solzah rekel: »Verjetno smo edina cerkev, ki jo vodijo ateisti in sovražniki vere!«

Če pustimo ob strani borbeni ateizem, ki se v Sloveniji sprošča ob dnevih reformacije, se sprašujem, zakaj nima tudi dr. Kozma pravice do svobode v znanosti? Odrekel mu jo je celo nesrečni Lukšič, kar me je dobesedno stisnilo pri srcu in zamajalo v prepričanju, ki sem ga zgoraj zapisal. Zahtevaš svobodo, drugim jo odrekaš! Kakšne kvalifikacije lahko pokažejo novinarji, ki so dr. Ahačiča napadali? V zadnjem času se je novo vodstvo *Dela* spravilo tudi nad dr. Mateja Makaroviča. Samo zahteva pravico do njegovega ocenjevanja, njemu pa odrekajo znanstvene kvalifikacije.

Glede na število podpisnikov iz RTVS me je peticija, zlasti njena verodostojnost, zelo zainteresirala. Bolj sem razmišljal, več spraševal, manj sem vedel. Želel sem najti vsaj nekaj resnega in od tega ločiti vse politično, ki je absolutno prevladovalo in se neverjetno ujemalo z drugimi

protivladnimi akcijami. Zamislil sem se o komentatorju g. Gustinčiču, katerega politična stališča so že desetletja nespremenjena in jih tudi slovenska osamosvojitve ni zamajala. Čeprav se z njim številni ne strinjamo, kot velik profesionalcec uživa nesporen ugled. V času mojega predsednikovanja programskemu svetu se ni še nihče pritožil nad njegovimi komentarji. Ne zato, ker drugače idejno konotiranih ni zmožen, tudi ne zato, ker njegovih argumentov ni mogoče zavrnil, ampak zato, ker je na TV zgolj drugače misleč človek, ne pa politikant, družbenopolitični delavec. O njegovih člankih ne govorim. Lahko se z njim ne strinjaš, ne moreš ga kot človeka žaliti. Je konsistenten. Prav na njegovem primeru sem prišel do spoznanja, da bistvo spora med delom javnosti in novinarji ni v političnih pritiskih, ideološkosti, ampak v želji nekaterih, mednje nedvomno štejem g. Repovža in njegovo bratovščino, ki svojo neprofesionalnost, nekulturo in neznanje branijo s sklicevanjem na novinarsko svobodo. Ko to ne pomaga, navajajo, kako so študirali pri nekaterih profesorjih na FDV in ti se potem vključijo v polemike. Nekaj podobnega, kot bi jaz v svojih znanstvenih razpravah kot argument za svoje trditve citiral, da sem bil študent akad. Zwitterja in številnih drugih najuglednejših slovenskih zgodovinarjev. Žal je velika večina pokojnih, predvsem pa se ne bi nikoli, četudi bi imel prav, neposredno vključevali v pomoč. Čudovita znanost bi bila to! »Plavaj ali utoni,« mi je govoril akad. Zwitter. Sklicevanje nekaterih novinarjev na mojega prijatelja iz novomeških otroških let dr. Splichala samo dokazuje, da se od njega nekateri novinarji niso nič naučili. Sporno ni novinarstvo, ampak posamezniki v njem, ki ga zlorabljajo in zahtevajo od svojih kolegov, da solidarno pokrijejo njihove hotene ali nehotene napake, če uporabim najbolj mil izraz.

Sicer pa je dogajanje okoli *Maga* v zadnjem času najbolj demantiralo znamenito novinarsko peticijo in vse podpisnike. Dejansko bi se kazalo zamisliti o razmerah v slovenskem novinarstvu. Žal je vse preveč spolitizirano in normalen pogovor ni možen. Krono vsemu njihovem početju pa je dal primer objave dokumenta zunanjega ministrstva. Pravi patriot tega ne bi naredil. Razmere v novinarstvu, kjer prevladuje škandaloznost, tako ravnanje skoraj zahtevajo. Očitno je pokončnost v novinarskih krogih skrajno težka! Kriv je nedvomno uslužbenec ministrstva. Dejstvo, da je ljubljanski časopis ta dokument takoj posredoval beograjskemu, če resnica ni slučajno obratna, pa postavlja vse skupaj v luč, ki presega kritičen odnos do vlade. Gre za blatenje domovine, če ostanemo vljudni. Očitno so, tudi zaradi takih primerov, mnogi dokončno obupali nad dosedanjim izobraževanjem novinarjev in name-

ravajo obstoječe razmere rešiti z novimi šolami za izobraževanje novinarjev.

Ob obletnici zapletov okoli *Piramide* z Jelinčičem se je zgodila nova peticija novinarjev in novinark Informativnega programa TV Slovenija. Zmotilo me je že dejstvo, da ga je ustvarjalka dokumenta poslala naslovnikom, preden je odšla v novo službo. Tudi dejstvo, da so ga skoraj prej poznali nasprotniki sedanjega vodstva TVS, kot pa ono samo, pove dovolj. Pri njihovem pismu me je posebej presenetilo naslednje:

- Novinarji se sklicujejo na osnovna pravila novinarskega dela v javnem servisu, ki so določena v statutu RTV in Kodeksu novinarjev. Programskih standardov niso niti omenili.

- Nezaupanje do novih (in mlajših) kolegov.

- Očitane premajhne deleže zunanjepolitičnih vsebin.

- Zahteve po poslovnih in organizacijskih informacijah o parlamentarnem kanalu.

- Strah pred odpuščanjem honorarnih delavcev.

Novinarji so izrazili strah pred prihodnostjo in novimi obveznostmi v letu 2008, ker so nekateri prepoznavni in izkušeni novinarji odšli. V programski skupini naj bi vladala negotovost in nezadovoljstvo.

Gotovo bi bilo to pismo povsem neresno zavriniti in ga uvrstiti v eno političnih akcij. Informativni program je eden ključnih v TVS. Priznam, da sem bil globoko užaljen zaradi ignoriranja programskih standardov. Prizadelo me je tudi nezaupanje do mladih kolegov in nekoliko cehovsko zastavljanje nekaterih vprašanj. Sam v mladosti s strani najuglednejših slovenskih zgodovinarjev takega odnosa nisem bil nikoli deležen. Glede na svoja leta se zavedam, da je večer mojega življenja moja neposredna prihodnost. Resnično zaupam mladim in temu svojemu načelu se ne morem odpovedati. Treba jim je omogočiti, da plavajo. Manjše napake in pomanjkljivosti pri njihovem delu so manj moteče kot načrtna pristranskost in te je v slovenski TV odločno preveč.

Prosil sem za dodatna pojasnila in konkretnije podkrepitve nekaterih trditev v pismu sodelavcev informativnega programa. Ni jih bilo. Razpravljanje o parlamentarnem programu, ki ga zahteva zakon, se mi ni zdelo umestno in me je spominjalo na nekdanje samoupravljanje. Upravljanje in finance so stvar uprave RTVS. Delež zunanjepolitičnih vsebin je vendar stvar uredniške politike. Osebnostno jim nisem pretirano naklonjen, saj me spominja na stare čase, ko smo ure in ure reševali probleme neuvrčenih, doma pa je vse jemal vrag. Kolikor sem potoval po svetu, sem opazil, da se resni ljudje s tovrstnimi vprašanji pretirano ne ukvarjajo. Pretirano ukvarjanje z zunanjo politiko dojemam kot

splošno zaostalost. Občutek negotovosti in tudi nezadovoljstva nam, ki smo zaposleni v znanosti, ni neznan. Časi so nedvomno težki in temu se tudi na televiziji ne bodo mogli izogniti. Nova tehnologija bo novinarje še veliko bolj obremenila, saj bodo morali biti vse v eni osebi, od snemalca do predvajalca, če malo pretiravam.

Odrprtega pisma novinarjev informativnega programa vsekakor ne gre podcenjevati. Vse bi lahko rešili veliko bolj elegantno in profesionalno, predvsem pa brez politike, ki seveda prilike ni opustila. Tako tudi dobre zamisli postanejo vprašljive.

Ombudsman

Že kmalu po nekaj obiskih stavbe RTVS in nekaterih razgovorih z zaposlenimi so me nekateri zainteresirali za funkcijo obudsmana. Zakon je to funkcijo namenil celemu programskemu svetu. Zato ne moremo o govoriti o klasičnem ombudsmanu. Tudi takega, kot ga ima slovenska država, si nisem želel. Je neučinkovit in predrag.

Potreba po ombudsmanu se je oblikovala, ker se je hitro pokazalo, da je programski svet premalo okreten za izpolnjevanje nekaterih temeljnih nalog. Manjka mu operativnosti. Prevelik je za nekatere naloge, zlasti za tiste, ki zahtevajo skoraj profesionalno spremljanje programov televizije in radia. Ljudje so se zlasti jezili nad prvo. Meni redči lase radio. Bistveno več bi morali pri izpolnjevanju določil programskih standardov narediti posamezni uredniki, ki pa žal pogosto krijejo in zagovarjajo krivce. Spoštujem stanovsko solidarnost, vendar ne na škodo kvalitete in še manj resnice. Izjemna uspešna taktika je tudi zavlačevanje s pismeni pojasnili. Programski svet bi se moral ukvarjati le z najhujšimi primeri, ne pa, da so vsi enako pomembni. Nepopustljivo spoštovanje programskih standardov mora postati del pogodbe o zaposlitvi. Zlasti z uredniki.

Programski svet se svoji temeljni nalogi, zastopanje interesov javnosti, ne more in ne sme odpovedati. Da bi bil bolj uspešen in učinkovit, je potreben ombudsman, ki bo v času med sejami stvari spremljal in pripravljaj vso potrebno dokumentacijo. Tako bi se čas za ukrepanje programskega sveta praktično razpolovil. Okoli funkcije obudsmana je bilo precej nejasnosti, saj ga zakon ne predvideva, pa tudi ne prepoveduje. Začudila me je zvitost nekaterih, ki so mi hoteli ombudsmana podtakniti kot zaščitnika novinarjev in supernadzornika vodstva RTVS. Niso hoteli doumeti, da je programski svet predstavnik interesov najširše javnosti. Programski svet mora nadzirati vsebine, nadzorni vodenje. Očitno so jim je bili še globoko v podzavesti časi, ko je vse delo RTVS usmerjal CK oziroma »politični

aktiv«. Podpredsednik programskega sveta Jože Hribernik je kot odličen pravnik take zlorabe ombudsmana v kali zatrl.

Kako do učinkovitosti?

Glede na dejstvo, da je peticijo zoper cenzuro in politične pritiske na novinarje podpisalo največ novinarjev RTVS, verjetno je tovrstni poklic od vseh medijskih hiš pri nas tudi najbolj številčen, bi moral biti kot predstavnik na referendumu zmagovite javnosti na čelu ali pa vsaj takoj za njim, zatiralcev novinarjev. Lahko bi navajal, kaj počenja z menoj rumeni tisk, vendar to vem samo po pripovedih, saj ga ne spremljam. Navedel sem primer g. predsednika poklicnega združenja novinarjev in njegov odnos do resnice. Ne čutim se njihova žrtev, ne pristajam na to, da sem na kogar koli izvajal kakršen koli pritisk ali ga cenzuriral. Še več. Stalno se zavzemam za izboljšanje položaja novinarjev, zlasti glede plač kot stalnih služb.

Ne morem zanikati, da v času predsednikovanja nisem pod določenimi pritiski, vendar predvsem s strani politikov dela vladne opozicije (predvsem LDS), ki hočejo, že vse od romske afere, vplivati na odločitve programskega sveta.

Ne morem zanikati niti dejstva, da me številni gledalci televizije pogosto zmerjajo in mi delijo razne očitke. Med njimi so najbolj dejavni tisti, ki so prepričani, da so me poslali v programski svet, vendar v resnici nimajo s tem nobene zveze. Pri tem je posebej zanimiv nek ugleden univerzitetni profesor, ki ne izgubi prilike, da mi podeli »porcijo«. Očita mi, da ni nobenih sprememb, da je še huje kot pod komunizmom in podobno. Med vrsticami me označuje kot popolnoma nesposobnega in neodločnega. Pri tem je posebej zanimivo, da je njegov glavni informator tisti, ki je najbolj povezan z onimi, ki nam delijo očitke o pritskih in cenzuri, ki razlaga po raznih kulturnih inštitucijah o diktaturi desnice na RTVS in jadikuje nad popolno nesposobnostjo leve, da se temu upre in konča sramotne razmere v slovenskih medijih. Ta primer veliko pove o taktiki in načinih delovanja nekaterih posameznikov na RTVS. Nič dokazov! Samo obtoževanje, ti pa dokaži, da ni res. Sami te obtožijo in ti sodijo. To je značilnost inkvizicijskega postopka.

Strinjam se s tistimi, ki svetu očitajo neučinkovitost. Navedel bom dva primera. Po radiu sem spremljal oddajo o nastanku Litostroja.⁶ Bila je zanimiva. Zmotilo pa me je, ko je novinar omogočil pripovedovalcu, ki je v slabi slovenščini hvalil Franca Leskovška Luko, kako je določal

⁶ *Sledi časa*, Prvi program, (25. 11. 2007).

meje tovarne. Moža sem seveda še osebno poznal. Imponiral mi je zaradi svoje velikosti, pa tudi dejstva, da je bil borec za severno mejo. Žal Rudolfa Maistra ni maral. Nekoliko me je zabavalo, ko je mojim kolegom, ki so ga nagovarjali, naj napiše spomine, odgovoril, da tega ne bo storil, ker ga je strah, saj bi se mu lahko kaj zgodilo. Misлил je na lastne ljudi. Torej ne gre za ideološko sovraštvo do Luke, ampak za prepričanje, da politiki ne morejo trasirati tovarn. Še bolj me je pretreslo dejstvo, da nisem slišal niti besede o političnih ujetnikih, ki so morali tovarno in njene stanovanjske bloke graditi. V imenu objektivnosti in demokracije, pa tudi zaradi programskih standardov, oddaje, kot sem jo slišal, ne bi smelo biti. Posledice? Verjetno jih ne bo, ker so seje programskega sveta preredke, očitno pa sem bil edini občutljiv na to vsebino.

Naslednji primer je povezan s škofijskimi gozdovi v Savinjski dolini.⁷ Nek novinar je namigoval, da katoliška cerkev v Sloveniji z nekontrolirano sečnjo povzroča ekološko katastrofo. Čeprav sem katoličan in še pripadnik ljubljanske škofije, je ne mislim brezpogojno braniti. Seveda poročilu ne verjamem, ker nekoliko preveč poznam tamkajšnje gozdne razmere, zaplete okoli denacionalizacije, ki je razburjala akademike Grafenauerja, Pretnarja in Gestrina, slovensko gozdarsko stroko, ki je med kvalitetnejšimi v Evropi in podobno. Tisto, kar novinarju zamerim, je razpihovanje verske nestrpnosti, razburjanje ljudi in širjenje laži. Z gozdovi upravlja podjetje, ki je v lasti ljubljanske škofije. Tudi če bi bilo kar koli res, bi moral kritizirati le ljubljansko škofijo, ne pa katoličane navzkriž in počez. Strokovnjaka, ki ju je povabil na oddajo, sta vsa njegova namigovanja zavrnila. Zopet kršitev programskih standardov, resnicoljubnosti, ustave ... kaj se bo zgodilo? Nič. Ljubljanska škofija je zaradi stalnih napadov že otopela, še zlasti, ker se nič ne zgodi. Predolgo časa je že preteklo od oddaje. Dejansko je največji problem programskega sveta neoperativnost.

Namesto zaključka

Vprašanje medijev postaja ključni politični problem samostojne Slovenije. Je večplasten z močno dediščino prejšnjega režima, kjer so bili novinarji ne le družbenopolitični delavci, aktivisti, ampak še marsikaj več. Ne smemo pozabiti, da je J. V. Stalin po Leninovi nalogi začel svoj politični vzpon kot časopisni urednik. Pisunstvo je odkrita ljubezen to-

⁷ Oddaja *gledalci*, Val 202, (22. 11. 2007).

talitarnih režimov vseh vrst. Skrivnost položaja novinarjev v prejšnji družbi je neupoštevanje formalne izobrazbe in z njo povezane negotovosti, stalnosti službe, občutek družbene pomembnosti zaradi dostopnosti do informacij zaupnega značaja, posebej polresnic in diferenciran način nagrajevanja. Tudi ob nastopu sedanjega vodstva RTVS so bile odkrite precejšnje razlike v plačah, ki so bile predvsem posledice številnih aneksov k temeljnim aktom. Tak diferenciran pristop pri plačah daje veliko moč nad delovanjem posameznikov in jih določa za posebne oziroma naloge po potrebi.

Dobri poznavalci razmer v evropskem novinarstvu me neprestano opozarjajo, da je »novinarska scena« pretežno leva. Ker je evropska levica nekaj povsem drugega kot naša, našo določa ne le anticerkvenost, ampak tudi zagovarjanje borbenega ateizma, sicer pa zagovarja velekapital, je z nadaljnjo širitvijo demokracije vsekakor pričakovati določene spremembe. Tudi novinarjem je slovenska osamosvojitvev prinesla določeno osvoboditev. K njej so nekateri nemalo prispevali, žal pa kot poklicna skupina v vsesplošni privatizaciji tega niso zmogli materializirati. Slovenski osamosvojitelji jim niso mogli pomagati, saj so bili prekmalu odstranjeni z oblasti. To je številne porinilo nazaj v naročje starih gospodarjev. Občutek varnosti je v življenju zelo pomemben! Zagovarjanje ali bolje branjenje nekdanjega totalitarnega režima skoraj gotovo ni niti splošna, niti dolgotrajna orientacija slovenskih novinarjev, ampak predvsem dediščina izobraževanja in želja po boljših materialnih razmerah. Vsekakor pa bližnjega izboljšanja ne bo, dokler ne bodo postavljeni visoki poklicni standardi, dokler ne bodo tudi sami novinarji bolj cenili lastni poklic. Prvi pogoj za to je izboljšanje plač in ureditev plačnega sistema, ki bo nagrajeval kvaliteto, drugi pa ureditev in transparentnost lastništva medijev. Prav enkratno je opazovati, kako so vsi pokorni sedanjemu lastniku časopisov. Javna vojna z novinarji ne vodi nikamor. So ljudje, večinoma izobraženci, nekateri tudi intelektualci, in se ne bodo dali ne poniževati in še manj »komandirati«. Potrebno jim je pomagati k lastni osvoboditvi, ne pa k sramotni pokoritvi. Zavedajo se svoje moči v javnosti, ki pa, kot kaže sodobna slovenska praksa, ni slonokoščeni stolp, ampak v določeni meri in načinu tudi tržno blago.